

RENOVATIES EN RESTAURATIES

Laatst gewijzigd 21 mei 2004

- 1 Indicatoromschrijving
 - 1.1 Naam
 - 1.2 Definitie
 - 1.3 Meeteenheid
 - 1.4 Plaatsing in het DPSIR kader
 - 1.5 Referentie
- 2 Beleidsrelevantie
 - 2.1 Functie, betekenis
 - 2.2 Prioriteit voor de kust en Relevantie voor duurzame / geïntegreerde ontwikkeling van het kustzonegebied
 - 2.3 Beleidsdomein(en)
 - 2.4 Verband met andere indicatoren en internationaal gebruik
 - 2.5 Streefwaarden
 - 2.6 Relevante conventies, akkoorden en wetgeving
- 3 Methodologische beschrijving en onderliggende definities
 - 3.1 Onderliggende definities en concepten
 - 3.2 Meetmethode
 - 3.3 Beperkingen van de indicator
- 4 Gegevens – input
 - 4.1 Gegevensbronnen (persoon, dienst, adres)
 - 4.2 Vorm van de gegevens
 - 4.3 Kwaliteit en beschikbaarheid van de gegevens

1 INDICATOROMSCHRIJVING

1.1 NAAM

Het aantal goede renovaties en restauraties, al of niet met nieuwe functiebestemming, tegenover het totale waardevolle patrimonium.

1.2 DEFINITIE

Het aantal ingediende dossiers tot het verkrijgen van een restauratiepremie voor monumenten uit de openbare en particuliere sector tegenover het totale waardevolle patrimonium per gemeente. Bij dit laatste wordt enkel het monumentaal erfgoed in rekening gebracht en geen stads- of dorpsgezichten of landschappen.

1.3 MEETEENHEID

De indicator wordt uitgedrukt als een percentage per gemeente.

1.4 PLAATSING IN HET DPSIR KADER

Deze indicator is van het state- of impact-type.

1.5 REFERENTIE

Paredis, E., Block, T. & J. Van Assche (2001). Op weg naar duurzaamheidsindicatoren voor het kustgebied, Universiteit Gent, Centrum voor Duurzame Ontwikkeling, in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Leefmilieu en Infrastructuur, AWZ-AWK.

2 BELEIDSRELEVANTIE

2.1 FUNCTIE, BETEKENIS

Een toename van de menselijke populatie in het stedelijk gebied geeft aanleiding tot een toenemende druk op de omgeving. Deze druk heeft zijn weerslag op de degradatie van historische gebouwen en monumenten. Het objectief van deze indicator is het behoeden en beschermen van dit cultureel erfgoed door het aantal gebouwen of monumenten dat risico loopt op verval of verdwijnen te verminderen. Ons cultureel erfgoed is niet alleen een uiting van onze identiteit, het is tevens ons geweten uit het verleden. De maatschappelijke relevantie van ons erfgoed is dan ook erg groot. Daarom moeten we spaarzaam omgaan met deze zeldzame getuigen en trachten ze te bewaren voor de toekomst.

2.2 PRIORITEIT VOOR DE KUST EN RELEVANTIE VOOR DUURZAME / GEÏNTEGREERDE ONTWIKKELING VAN HET KUSTZONEGEBIED

De indicator werd door het Centrum voor Duurzame Ontwikkeling van de Universiteit Gent geselecteerd als duurzaamheidsindicator voor het domein 2. Behoud en versterking van het socio-cultureel kapitaal – 2.2 Kwalitatieve uitbouw cultuur en bescherming of herbestemming patrimonium.

De beleidsnota voor de jaren 2000-2004 van de minister bevoegd voor monumenten- en landschapszorg legt sterk de nadruk op het belang van een geïntegreerd erfgoedbeleid, dat enerzijds gericht is op het integrale behoud van zowel de materiële als de immateriële aspecten van het patrimonium en anderzijds de ontwikkeling van

de duurzame kwaliteit van de leef-, woon- en werkomgeving in Vlaanderen voor ogen houdt.

Het behoud van het materiële aspect van het monumentaal erfgoed wordt verzekerd door in het beheer van monumenten de nadruk te leggen op degelijk onderhoud. Indien tot restauratie dient te worden overgegaan, moeten kwalitatieve ingrepen door goed opgeleide vakmensen een maximaal behoud van de authenticiteit garanderen. De actuele beleving en de maatschappelijke integratie van beschermde monumenten wordt bevorderd door een positief, stimulerend en kwalitatief erfgoedbeleid.

2.3 BELEIDSDOMEIN(EN)

De indicator behoort tot het domein 'Cultureel erfgoed en immaterieel kapitaal', subdomein 'Bouwkundig patrimonium'.

2.4 VERBAND MET ANDERE INDICATOREN EN INTERNATIONAAL GEBRUIK

De 'Encyclopedia of Urban Environment-Related Indicators (CEROI; City Environmental Indicators Encyclopedia)' biedt gedetailleerde informatie over individuele indicatoren met aandacht voor metingen, referenties en voorbeelden (zie website CEROI). Deze encyclopedie geeft steden de mogelijkheid indicatoren te selecteren uit lijsten met voorgestelde indicatoren voor individuele kwesties en thema's. De indicator 'aantal goede renovaties en restauraties' is opgenomen in deze lijsten.

Deze indicator werd opgenomen in de overzichtslijst in het rapport "Indicators to monitor the progress of integrated coastal zone management: a review of worldwide practice" opgesteld door het Scottish Executive Central Research Unit. In deze lijst wordt een overzicht gegeven van indicatoren die overal ter wereld in het kader van GKZB geselecteerd zijn op diverse geografische niveaus (regionaal, nationaal, lokaal) (Scottish Executive Central Research Unit, 2001).

Deze indicator staat in verband met de volgende potentiële indicatoren naar duurzaam kustzonebeheer:

- Comfort van de woning
- Toegankelijkheid van hotels
- Inkomensspanning
- Werkloosheidsgraad
- Aantal cursisten die een opleiding volgen gericht op knelpuntberoepen
- Culturele participatie
- R&D uitgaven

2.5 STREEFWAARDEN

Voor deze indicator zijn geen streefwaarden bekend. Wel kan het gewestelijk of nationaal gemiddelde als minimale grenswaarde beschouwd worden.

2.6 RELEVANTE CONVENTIES, AKKOORDEN EN WETGEVING

In Vlaanderen zijn voor de bescherming van monumenten de volgende beleidsinstrumenten voorzien (zie website Afdeling Monumenten en Landschappen, www.monument.vlaanderen.be/aml):

- Wet van 7 augustus 1931 op het behoud van monumenten en landschappen, gewijzigd bij decreet van 14 juli 1993 : de artikelen 4, eerste lid, 5 en 16.

- Decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van Monumenten en Stads- en Dorpsgezichten, gewijzigd bij decreet van 22 februari 1995.
- Decreet van 18 december 1992 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 1993 : de artikelen 71 en 72.
- Decreet van 8 december 1998 houdende diverse bepalingen naar aanleiding van de begrotingscontrole 1998 : de artikelen 1, 2 en 3.

Internationaal is er de 'Conventie van Granada - Overeenkomst inzake het behoud van het architectonische erfgoed van Europa (oktober 1985)' die België bij de Raad van Europa ondertekend heeft.

Daarnaast is er nog het Charter van Athene (The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments, aangenomen op First International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, Athene, 1931) en het Charter van Venetië (International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites, IInd International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, Venetië, 1964).

3 METHODOLOGISCHE BESCHRIJVING EN ONDERLIGGENDE DEFINITIES

3.1 ONDERLIGGENDE DEFINITIES EN CONCEPTEN

Door de afdeling Monumenten & Landschappen van het Vlaamse Gewest (zie website Afdeling Monumenten en Landschappen, www.monument.vlaanderen.be/aml) wordt een monument gedefinieerd als "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, dat van algemeen belang is door zijn artistieke, wetenschappelijke, historische, volkskundige, industrieel-archeologische of andere sociaal-culturele waarde, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijbehorende uitrusting en de decoratieve elementen". Monumenten zijn echter niet statisch. Elke generatie heeft immers haar eigen sporen nagelaten. Het is dan ook belangrijk dat het beschermd erfgoed blijft 'ademen' met respect voor de waarden die ons uit het verleden hebben bereikt. Een bescherming wil bijgevolg niet de bestaande toestand bevriezen maar het erfgoed integreren in de hedendaagse maatschappij.

Om beschermd te kunnen worden moeten er twee voorwaarden vervuld zijn:

- het erfgoed moet van algemeen belang zijn. Dit betekent dat het een waarde moet hebben voor het hele Vlaamse Gewest (in tegenstelling tot het lokaal belang).
- het erfgoed moet één of meer van de – cultuurhistorische – waarden bezitten die in de decreten zijn vastgelegd.

Tot het totale waardevolle patrimonium worden zowel beschermde als (nog) niet-beschermde monumenten gerekend.

Een bescherming houdt in dat de eigenaars en vruchtgebruikers van beschermde monumenten, stads- en dorpsgezichten de beschermde goederen door het uitvoeren van de nodige instandhoudings- en onderhoudswerken in goede staat moeten behouden en het goed niet mogen ontsieren, beschadigen of vernielen (decreet van 3 maart 1976, art.11 paragraaf 1). Daarnaast kunnen in het beschermingsbesluit van ieder monument bijzondere voorschriften worden opgelegd.

Wanneer een vergunning wordt aangevraagd voor een verbouwing van een beschermd monument of van een goed gelegen in een beschermd stads- of dorpsgezicht, dan zijn de diensten van Ruimtelijke Ordening verplicht het advies in te winnen van de minister of de bevoegde ambtenaar bij de afdeling Monumenten en Landschappen.

De verplichting om dit bindend advies in te winnen blijkt in de praktijk een essentieel instrument te zijn om de bescherming effectief te maken. Zo wordt het afgeven van een bouwvergunning wanneer het een beschermd monument betreft, afhankelijk gesteld van de naleving van bepaalde voorwaarden die specifiek slaan op de "monumentwaarde" van het gebouw, ongeacht de louter stedenbouwkundige aspecten van het dossier.

Is het advies inzake monumentenzorg gunstig, dan kan de vergunning-verlenende instantie nog steeds negatief beschikken op de aanvraag, ditmaal om redenen van stedenbouwkundige aard.

Als rechtstreekse steun voorziet de Vlaamse overheid voor het onderhoud en de instandhouding van beschermde monumenten twee premies: een onderhouds- en restauratiepremie.

Door de onderhoudspremie voor beschermde monumenten sluit Vlaanderen zich in haar decreet op de monumentenzorg van 3 maart 1976 aan bij de algemene principes van het Charter van Venetië door sterk de nadruk te leggen op het onderhoud van beschermde monumenten. Onderhoudswerken tasten de betekeniswaarde van het monument niet aan en voorkomen restauratiewerken. De overheid heeft voor onderhoudswerken een premiestelsel uitgewerkt dat wordt geregeld door het besluit van de Vlaamse regering van 29 september 1994. De onderhoudspremie bestaat enkel uit een bijdrage van het Vlaamse Gewest. De premienemer moet daarenboven een aantal verbintenissen onderschrijven.

De eigenaar van een beschermd monument kan volgens het decreet niet tot restauratie ('herstel') worden verplicht. Maar is een dergelijke ingreep toch noodzakelijk geworden, dan kan hij aanspraak maken op financiële overheidssteun. De restauratiepremie wordt geregeld door het besluit van de Vlaamse regering van 5 april 1995, gewijzigd bij besluit van 15 oktober 1996. De restauratiepremie bestaat uit een bijdrage van het Vlaamse Gewest, aangevuld met bijdragen van de provincie en de gemeente waar het monument gelegen is. De premie wordt vastgesteld op basis van een door de Vlaamse regering aanvaarde kostenraming. De premie bedraagt 40 % van de restauratiekosten voor privé-eigenaars en varieert van 60 % tot 90 % van de kosten voor openbare besturen. Voor "monumentvriendelijke" verenigingen en eigenaars van monumenten "zonder economisch nut" bedraagt de premie 80 % van de restauratiekosten. Ook hier moet de premienemer een aantal verbintenissen onderschrijven.

De informatie in deze paragraaf is te vinden op de website van afdeling Monumenten en Landschappen (www.monument.vlaanderen.be).

3.2 MEETMETHODE

Het totale waardevolle patrimonium is gebaseerd op de inventaris van het bouwkundig erfgoed van de afdeling Monumenten & Landschappen van het Vlaamse Gewest. 'Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen' is een snelinventaris van het bouwkundig erfgoed van Vlaanderen. De inventarisatie werd opgestart in 1970. De werkwijze bij het opstellen van deze inventaris bleef sinds de start in 1970

onveranderd: veldbezoek als basis voor opname, bibliografisch en archivalisch onderzoek ter aanvulling van de beschrijvingen, met als doel de belangrijkste gebouwen in hun context te situeren, eventueel hun vroegere functie en evolutie te belichten, hun architect of bouwjaar te identificeren. De normen voor de opname in de inventaris werden mettertijd wel enigszins verruimd, parallel met de verbrede visie op monumentenzorg en rekening houdend met de evolutie van de definities 'monument' in de wetgeving (zie website AML).

Zowel voor de particuliere als openbare sector is er een overzicht van het aantal ingediende dossiers voor restauratie of onderhoud van beschermde monumenten.

3.3 BEPERKINGEN VAN DE INDICATOR

Een onderhouds- of restauratiepremie kan enkel voor reeds beschermde monumenten aangevraagd worden. Van de ongeveer 20.000 beschermingswaardige monumenten die Vlaanderen telt, is nog niet de helft beschermd. Hierdoor geeft het aantal dossiers voor de aanvraag van een premie een wel enigszins vertekend beeld als onderdeel van een indicator. Bij de interpretatie van deze indicator moet met dit feit rekening gehouden worden.

Een tweede beperking ligt in het gegeven dat de inventaris nog niet voor alle gemeenten werd afgewerkt. De indicator kan in deze gevallen nog niet berekend worden.

Binnen dit domein zou het totaal uitgekeerde budget aan premies inclusief de overheidsuitgaven voor renovaties en restauraties als vervangende indicatordefinitie genomen kunnen worden.

4 GEGEVENS – INPUT

4.1 GEGEVENSBRONNEN (PERSOON, DIENST, ADRES)

Voor de inventaris van het bouwkundig erfgoed in Vlaanderen:

- Instantie: Departement LIN, afdeling Monumenten en Landschappen
- Contactpersoon: Dhr. Pieter-Jan Lijnen
- Adres: Graaf de Ferraris-gebouw, 3de verdieping, Koning Albert II-laan 20, Bus 7, 1000 BRUSSEL
- Telefoon: 02-553 16 19
- E-mail: pieterjan.lijnen@lin.vlaanderen.be

Voor een overzicht van de premiedossiers in West-Vlaanderen :

- Instantie: Departement LIN, afdeling Monumenten en Landschappen West-Vlaanderen
- Contactpersoon: Mevr. Els Braam
- Adres: Werkhuisstraat 9, 8000 BRUGGE
- Telefoon: 050-44.29.55
- E-mail: els.braam@lin.vlaanderen.be

4.2 VORM VAN DE GEGEVENS

Een overzicht van de premiedossiers (enkel restauratiepremie) is op te vragen bij afdeling Monumenten & Landschappen in excel-bestand, gegroepeerd per gemeente. Een overzicht van inventarisatie van bouwkundig erfgoed (beschermd en niet-beschermd) kan opgesteld worden op basis van gedownloade gegevens van de website van afdeling Monumenten & Landschappen (www.monument.vlaanderen.be).

4.3 KWALITEIT EN BESCHIKBAARHEID VAN DE GEGEVENS

In juni 2001 was het Vlaams bouwkundig erfgoed voor ongeveer tweederden geïnventariseerd. De situatie verschilt wel sterk van provincie tot provincie. In West-Vlaanderen is het bouwkundig erfgoed in slechts een kwart van de gemeenten in kaart gebracht. Tegen eind 2003 zou deze inventarisatie voltooid moeten zijn. Door deze onvolledigheid zou een vergelijking met het aantal ingediende dossiers de werkelijke situatie niet echt weergeven. Daarom zal in een eerste fase enkel de gegevens van het aantal ingediende dossiers zonder de verhouding tot het totaal waardevol patrimonium weergegeven kunnen worden.